

A Szentség energiája

Az élet szakrális kultúrája és a halál deszakrális civilizációja címmel tartott előadást az Enpol2000 Társulat 178. Energiapolitikai hétfői esték című rendezvényén Bogár László. A közgazdász professzornak tett föl kérdéseket a Présház Hírportál. 2018.április12.

- Professzor úr, az energiatermelés, ha fosszilis forrásokból működik, a már kikristályosodott ásványokból káoszt: hamut, hulladékot állít elő. Az anyag átalakulásakor így keletkezett másfajta anyag: az energia az emberi szellem kiszolgálójává válik. Miért kell ezt tudatosítanunk?

- Az anyag- és energia-megmaradás törvénye a világegyetem legalapvetőbb talapzata. Az ember ugyan be tud avatkozni ezekbe a folyamatokba, megértve annak lényegét, de ezen a legmélyebb fundamentumon természetesen nem képes változtatni. Ezt az evidenciát előrebocsátva kell, vagyis inkább kellene felfelfűnünk azt az első hallásra igen zavarba ejtő kérdést, hogy akkor viszont mi is történik az emberi gazdálkodás során. Az uralkodó közgazdaságtani gondolkodás alaptézise ugyanis arra a feltételezésre épül, hogy anyagot és energiát „termel” a gazdaság, és ezt szokás „gazdasági növekedésnek” nevezni. És az már csak „hab a tortán”, hogy ezt illik is mindenkinek tiszteletben tartani, legfőbb „jóként” elfogadni, és minden politikus számára, mint legfőbb célt (mármint a gazdasági növekedés gyorsításának célját) elfogadni és támogatni. Pedig a fizika, egészen pontosan a termodinamika alapvető tétele nyomán világos, hogy anyag és energia nem hozható létre a világegyetemben, hiszen közel 14 milliárd éve ugyanaz az anyag és/vagy energia-tömeg alkotja a világegyetemet. A másik zavarba ejtő mozzanat az, hogy az emberi gazdálkodás termelési folyamatainak legfőbb jellemzője, hogy magas rendezettségű természeti erőforrások „mennek be” (input) és alacsony rendezettségű anyagok, amit hulladéknak szokás nevezni, jön ki. Ahhoz, hogy megválaszoljuk az ehhez kapcsolódó döntő kérdéseket, tekintsünk a gazdasági folyamatra, mint egészre, és vizsgáljuk meg tisztán fizikai szemszögéből. Amit elsőként meg kell állapítanunk, az, hogy a gazdasági folyamat pusztán részfolyamat, és mint minden részfolyamatnak kijelölhetők a határvonalai, amelyeken keresztül anyagot és energiát cserél az anyagi univerzum többi részével. A válasz arra a kérdésre, hogy ez az anyagi folyamat mit csinál, egyszerű: nem hoz létre és nem pusztít el anyagot és energiát, csak felveszi és folyamatosan kibocsátja ezeket. A gazdasági folyamatba értékes természeti erőforrások lépnek be, és értékrtelen hulladék kerül ki belőle. Ezt a minőségi különbséget igazolja - bár más megfogalmazásban - a fizika egy konkrét ága, a termodinamika. A termodinamika nézőpontjából az anyag és az energia alacsony entrópiájú

állapotban lép be a gazdasági folyamatba, és magas entrópiájú állapotban hagyja el. Ám az a rejtély, hogy egy ilyen folyamatnak miért kell folytatódnia, továbbra is jelen van, és rejtély is marad mindaddig, amíg nem látjuk meg azt, hogy a gazdasági folyamat igazi végterméke természetesen nem a hulladékok anyagi folyama, hanem egy nem anyagi jellegű áramlás: az élet fizikai, lelki, szellemi átélése és élvezete. Ha nem ismerjük föl ennek az áramlásnak a létezését, és miben létét, akkor soha nem értjük meg a gazdaság világát. Ezen kívül akkor sincs teljes képünk a gazdasági folyamatról, ha figyelmen kívül hagyjuk azt, hogy ez az áramlás - amelynek entrópikus érzésként az élet minden szintjét jellemeznie kell - csak addig létezik, amíg folyamatosan táplálni tudja magát az alacsony környezeti entrópiával. A földművelő hagyományos társának - az igavonó állatnak - a kiküszöbölésével a mezőgazdálkodás gépesítése lehetővé teszi a teljes földterület átállítását élelemtermelésre. A végső és legfontosabb eredmény azonban az elmozdulás az alacsony entrópia bevitelében a Naptól a földi források felé. Az ökör vagy a vízi bivaly - amelyek mechanikai erejüket a klorofill általi fotoszintézis során megkötött napsugárzásból nyerik - helyére a traktor kerül, amit pedig a földi alacsony entrópia segítségével állítanak elő és üzemeltetnek. S ugyanez vonatkozik a trágyáról a műtrágyára való áttérésre. A végeredmény, a mezőgazdálkodás mechanikussá tétele, egy olyan megoldás, amely, bár elkerülhetetlen a jelen patthelyzetben, hosszú távon végzetes csapda. Az ember biológiai létezése a jövőben a két alacsony entrópia forrás közül egyre inkább a szűkösebbiktől válik függővé, a Nap által földtörténetileg adott fossziliáit használja a Nap jelenbeli energiái helyett. Pedig a Napból a Földre áramló energia nagyjából négy nap alatt akkora mennyiségű, mint az, amit egy év alatt, tehát közel négyszáz nap alatt az emberiség „előállít”, döntően a Nap földtörténeti fossziliái által. Ennek az ellentmondásnak a tudatosítása fogja eldönteni az emberiség jövőjét.

- Noha az energiapolitika csak bebetonozott tényekre építhet, ezeket a tényeket is aláaknázni igyekszik a deszakerális indulat. Hogyan védekezhetsz ellen az élet kultúrája akkor, amikor tudományos érvelések is szólnak amellett, hogy a legszilárdabbnak látszó tények is sokszor képzetek, babonák?

- Oswald Spenglernek a Nyugat alkonya című művében kifejtett gondolatai szerint a történelemből időnként nagy-kultúrák emelkednek ki, amelyek élete nagyjából minden esetben ugyanazokon a ciklusokon megy végig. Bármennyire is különböznek a felszínen az események, többnyire ugyanazt a belső lényegét fejezik ki. Minden nagy-kultúra egy idő után feléli szellemi tartalékait („entrópia”), így a korábbi kultúrák történetének vizsgálatával az is világossá válik, hogy milyen stádiumokon fog még végigmenni maga a Nyugat is. Spengler szerint minden nagy-kultúra előbb a „kultúra”, majd a „civilizáció” korszakát járja be. Ez utóbbit akkor, amikor a materiális világban eléri a csúcsteljesítményeit, ugyanakkor vallási, szellemi és kulturális alkotóereje már

kimerült és csak árnyéka önmagának. A materiális sikerek és technológiai áttörések közepette ez már a lefelé csúszás és a szétesés időszaka. Ilyenkor először önmagán kezd élősködni, aztán, ha teheti, akkor az egész számára külső világon. (És a Nyugat „tehetette” és tette is, hiszen a „nagy földrajzi felfedezések” eufemisztikus fogalma mögött a számára külső világ gátlástalan kifosztása áll.) A Nyugat nagyjából 1300 éves története éppen ezen időszak felénél váltott át kultúrából civilizációba. Nagyon nyersen fogalmazva, II János Pál pápa gondolatait segítségül hívva úgy fogalmazhatunk, hogy a tradicionális Nyugat „modernné” válása azt jelenti, hogy az élet szakrális kultúrájának helyét egyre inkább átveszi a halál (a pusztítás és önpusztítás) deszakrális civilizációja. Mert míg a szakralitás létértelmezési logikájának „célfüggvénye” a „transzcendens” vagyis az földi világ emberi életén „túl” mutató lényeg, amit Isten szerinti létnek, vagy üdvösségnek nevezhetünk, addig a modernítésben minden gyökeresen átalakul. A reneszánsz majd a felvilágosodás mindezzel szemben ugyanis a fizikai élvezetek kielégítésére alkalmas anyag-tömeg végtelen növelését tekinti legfőbb célnak, ráadásul mindezt úgy, hogy közben maximális pénzben kifejezhető profitot is hozzon a mindezeket irányító globális tőke-struktúráknak. (Bár, mint láttuk, termodinamikai értelemben mindez gyermekes, igaz életveszélyes illúzió. A reneszánsz híres jelmondata a „Carpe diem”, amit talán úgy fordíthatnánk, hogy „ragadd meg a most múló pillanat minden gyönyörét” ennek a lét-értelmezési logikának a visszatükröződése. Az önmagát Felvilágosodásnak nevező világértelmezési rendszer azért tartja „sötétnek” az őt megelőző időket, mert abban még azért működtek azok a „lét-határőrizeti” intézmények, amelyek megakadályozták azt, hogy akármi elgondolható és/vagy megvalósítható legyen. A felvilágosodás felmagasztalja az elgondolhatóság és megvalósíthatóság szabadságát, de sötét visszahúzó erőként ítélt el mindent, ami a folyathatóság érdekében ellenőrizné mindezt. Felvilágosodás rendszere azt állítja, hogy ő felszámolta a „sötét középkor babonáit”, pedig valójában a régiek helyett csak új babonákat teremtett. A Felvilágosodás legfőbb új babonáit jelképezik a materialista, hedonista babonák, a pozitivista, szcientista babonák, az evolucionarista, progresszivisták babonák, az egalitáriánista, demokracionista babonák. A részletes kifejtés nélkül is érezzük, hogy ezek sajátos hiedelmek csupán, ám a nyugatias modernizáció tudománya mégis úgy igyekszik beállítani, mintha a megfellebbezhetetlen „abszolút” tudás megtestesítői lennének. A tudás hatalom – mondta Francis Bacon, de ritkán gondolunk arra, hogy a legnagyobb hatalom annak a kezében van, aki meghatározza azt, hogy mi a tudás. Ezek a „láthatatlan” tudás-meghatározó globális szuperstruktúrák ma a nélkül uralkodnak, hogy erre bárki valaha is felhatalmazta volna őket, vagyis lényegében „láthatatlan” diktatúrát gyakorolnak a világ felett, az emberi világ szükségletei felett. Érdemes azon is elgondolkodnunk, hogy egy Émile Durkheim nevű francia szociológus terjedelmes műben foglalkozott a társadalmi tény kérdésével. Azt próbálta világossá tenni, hogy az emberi megismerést az objektivitás minden mérhetőségi illúziói ellenére a kollektív tudatalatti archetipikus mintázatai határozzák meg. Ez azt jelenti, hogy, amit kísérlettel

igazolható ténynek tekintünk, az sem egyéb, mint egy sajátos hiedelem-együttes lelki mintázatainak rávetítése a valóságra. A világ, amelyben élünk ma gyorsuló ütemben bukácsol lefelé az entropikus lejtőn a teljes rendezetlenség, a káosz felé. Ám a globális szétesés ellenére mindig nyílhat esély a káossal való lokális szembefordulásra. De nem árt, ha tudjuk, hogy mindez azonban csak olyan szellemi energiákra épülhet, amelyet elmélyült, kitartó és becsületes lét-munkával érhetünk el, ami igen nehéz feladatnak látszik.

- Hogyan hívhatjuk segítségül a szakralitást mi, amikor a káosz ellen - amely miért ne lehetne az isteni terv része? - védeni akarjuk, akár a Teremtő ellen lázadva is, az élet kultúráját?

- Hamvas Béla a következőket írja a Patmosz című művében: „...Kierkegaardnak Az idő bírálata című tanulmánya kezembe került. Nincs társadalom, nincs állam, nincs költészet, nincs gondolkozás, nincs vallás, ami van romlott és hazug zűrzavar. Pontosan így van, gondoltam. De ennek valamikor el kellett kezdődnie. Elkezdtem keresni a sötét pontot. A proton pszeudoszt, vagyis az első hazugságot... Visszafelé haladtam a múlt század közepétől a francia forradalomig, a felvilágosodásig, a racionalizmusig, a középkoron át a görögökig, a héberekig, az egyiptomiakig, a primitívekig. A válságot mindenütt megtaláltam, de minden válság mélyebbre mutatott. A sötét pont még előbb van, még előbb. A jellegzetes európai hibát követtem el, mert ezt a sötét pontot magamon kívül kerestem, holott bennem volt...” A legelső feladatunk tehát az, hogy szelídséggel, türelemmel és alázattal (ezek összefoglaló neve az egyetemes szeretet) belássuk, hogy mi magunk is ennek az elmélyülő lét-válságnak a gyermekei vagyunk. De egyúttal Isten képmásai is, így mindig nyitva áll előttünk az út arra, hogy elmélyült lét-munkával megértsük mindezt, és lassú iparkodással mozgósítsuk a bennünk szunnyadó szakrális energiákat. A magyarság elmúlt több mint ezer éve során adta már tanújelét annak, hogy rendelkezik ezekkel a szellemi energiákkal, ezért talán valóban hihetünk benne, hogy most is sikerülni fog mozgásba hozni őket. Ha a világ a mostani formájában nem is maradhat már meg, de egy összeomlás utáni újakezdés szellemi talapzatának létrehozásához egész bizonyosan szükségesek lesznek ezek a mai energiáink.